

- 2005 року / Під ред. М. В. Дедкова. – Запоріжжя : Облдержадміністрація, ЗНТУ, 2005. – С. 158–160.
10. Соболев П. І. Радянський тоталітаризм в Україні: роки колективізації та голоду (1929–1933 рр.) : [монографія] / П. І. Соболев. – Суми : Видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1» ТОВ, 2010. – 386 с.
 11. Ткаченко В. Запорізький край в часи тоталітаризму (1917- кінець 1930-х рр.) / В. Ткаченко, О. Старух // Повернені імена: Статті, короткі біографічні довідки (про реабілітовані жертви політичних репресій в Запорізькій області) НАН України. Голов. ред. кол. з підготовки та випуску серії книг «Реабілітовані історією» (Голова-академік НАН України П. Т. Тронько). Запорізька обласна ред. кол. з підготовки та випуску серії книг «Реабілітовані історією» в Запорізькій області / Гол. – докт. філос. наук В. І. Воловик. – К. : Вир, 1998. – Кн. 1. – С. 41–86.
 12. Шитюк М. М. Еволюція репресивно-каральної системи в радянській Україні / М. М. Шитюк // Український історичний журнал. – 2001. – № 3. – С. 128–142.
 13. Шитюк М. М. Масові репресії проти населення Півдня України в 20–50-ті роки ХХ ст. : [монографія] / М. М. Шитюк. – Інститут історії НАН України. – К. : Тетра, 2000. – 532 с.

Пушкар Я. В. Опір південноукраїнського селянства репресивній політиці більшовицької влади у період суцільної колективізації (наприкінці 20-х – початку 30-х років ХХ ст.).

В статті досліджується опір всіх етнічних груп населення Півдня України репресивній політиці більшовиків.

Ключові слова: Південь України, колективізація, репресії, етнічні групи.

Пушкар Я. В. Сопротивление южноукраинского крестьянства репрессивной политике большевистской власти в период сплошной коллективизации (в конце 20-х – начале 30-х годов ХХ ст.).

В статье исследуется сопротивление всех этнических групп населения Юга Украины репрессивной политике большевиков.

Ключевые слова: Юг Украины, коллективизация, репрессии, этнические группы.

Pushkar Y. V. Resistance southern Ukrainian peasants against the repressive policies of the Bolshevik power in the total collectivization period (late 20's – early 30's XX'th century).

The article investigates resistance all ethnic groups of Southern Ukraine repressive policies Bolshevik.

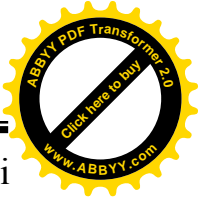
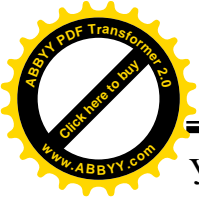
Key words: South of Ukraine, collectivization, repression, ethnic groups.

УДК 94(477.5):330.342.173(470+571)«17»

Семенець В. Ю.

РОСІЙСЬКА ЕКОНОМІЧНА ЕКСПАНСІЯ НА ТЕРИТОРІЇ ГЕТЬМАНЩИНИ В ХVІІІ СТ.

Соціально-економічні відносини в суспільстві є одним з найпотужніших факторів, що визначають розвиток держави. Попри багатолітні намагання денационалізувати й асимілювати Україну, а також незважаючи на важкі історичні випробування, що випали на її долю,

Українська держава продовжує існувати й розвиватися. Значні складнощі нинішнього процесу становлення української політичної нації та Української держави не в останню чергу спричинені соціально-економічною імперською політикою упродовж XVIII ст.

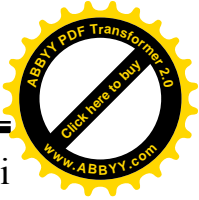
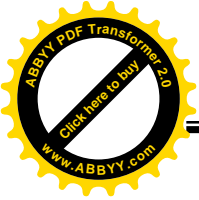
Метою даної статті є висвітлення однієї з ключових проблем соціально-економічного розвитку Лівобережної України в XVIII ст. – російської економічної експансії у сфері торгівлі та доведення, що свідома діяльність централізаторської політики була спрямована на повну інтеграцію Гетьманщини в структуру Російської імперії.

Соціально-економічні процеси, які відбувалися на території України в добу Гетьманщини, і до сьогодні є не достатньо вивченими. Українські дослідники другої половини XIX–XX ст. вивчали, головним чином, період Хмельниччини, політичні події, які відбувалися на українських землях у другій половині XVII–XVIII ст., приділяючи порівняно менше уваги економічному розвитку Лівобережної України. Щоправда, було опубліковано ряд праць, присвячених економічному розвитку, але розглядаючи їх в контексті воєнно-феодальної політики царського уряду в Україні. До праць останніх десятиліть, які торкаються проблеми належать дослідження В. Горобця [1], О. Гуржія [2], З. Когут [5], І. Коропецького [6], Л. Мельника [8], О. Морозова [9], В. Смоля, В. Степанкова [12], О. Субтельного [13].

Досліджуючи різні аспекти україно-російських відносин у XVIII ст., історики констатують, що для Гетьманщини, відносини з Російською імперією мали фатальні наслідки. Царський уряд не тільки не дотримувався взятих на себе зобов'язань зі збереження суверенітету української держави (після міждержавних домовленостей 1654 року), а й проводив жорстокий фінансовий контроль та тиск на території Гетьманщини що призвело до занепаду всього економічного життя цього регіону.

За оцінкою Ореста Субтельного, російська централізаторська політика на Україні у XVIII столітті передбачала три основних мети: 1) підпорядкувати українське управління, економіку та культуру; 2) максимально користуватися людськими та господарськими ресурсами України; 3) повністю підкорити українську верхівку та простий люд [13, 211–212].

Головними цілями російської економічної експансії, за оцінкою економіста Івана Коропецького, було: 1) збільшення прибутків Російської держави; 2) організація сприяння розвитку російських портів; 3) захист російської економіки передусім промисловості від конкуренції з закордонними товарами [6, 34].

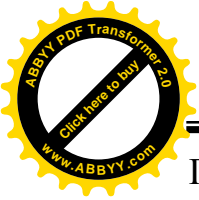
У XVIII ст. Лівобережна Україна була найбільшим за площею і населенням автономним регіоном, де в 1760-х рр. проживало понад 1 млн. чоловік. У ті часи загальна кількість населення імперії — разом з усіма військовими формуваннями — становила трохи більше 11 млн. осіб чоловічої статі [5, 27]. Саме на Лівобережжі на початку століття зосереджувався центр політичного та культурного життя українських земель.

Протягом першої чверті XVIII ст. досить інтенсивно розвивалася торгівля. Цьому зокрема сприяв більш швидкий, ніж у попередній період, перехід до грошового господарства. Ставши великими землевласниками, представники старшини зайнялися переробкою сільськогосподарської продукції, засновуючи промисли й заводи, які працювали на ринок. В той же час майже все XVIII ст. позначене наступом російського уряду на українську торгівлю.

Надзвичайно негативні наслідки для української торгівлі мала централізаторська політика Петра I. В основу промислово-торговельної політики цього царя лягли принципи меркантилізму, перейняті ним із заходу, особливо сильно виражені в його спробах створити мануфактуру. Разом з тим ішли фіскальні заходи, бажання знайти якомога більше джерел, щоб заповнити державну скарбницю для покриття потреб, викликаних реформами царя, а особливо довгими війнами. Інтереси центру грали в цій російській політиці домінуючу роль. Москва мала збагачуватися також і коштом окраїн, а в першу чергу України. Проте наслідки цієї регламентації торгівлі в історичних джерелах не проаналізовані.

У XVIII ст., за оцінками історика Д. Дорошенка, головний ринок збуту українських товарів знаходився в Польщі та Німеччині. Український експорт до цих країн йшов переважно через порти Балтійського моря, які належали Росії (Гданськ, Кенігсберг, Рига). В 1701 році вийшла царська постанова, яка глибоко зачепила українські торговельні інтереси, згідно з яким українські купці мали продавати свій товар лише через російський порт Азов, а не через балтійські порти [4, 168]. Цар заборонив вивозити з України дуже важливий продукт експорту – прядиво, поташ, сало, віск, юхту та інші продукти за кордон, яке йшло головним чином до Риги; і наказав вести його до далекого Архангельська на Білому морі. Далека дорога, потреба перевозити через російську територію з її заставами, митами, свавільством урядових осіб і т.д. були для українських купців просто руйнуючими [4, 170].

В 1714 році вийшла заборона щодо вивозу цілого ряду продуктів: прядива, шкіри, поташу, сала, воску, олії, щетини та цілий ряд інших товарів. Їх дозволено було везти тільки до російських портів – Риги,

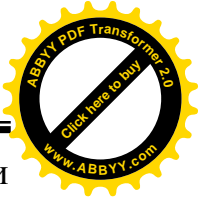
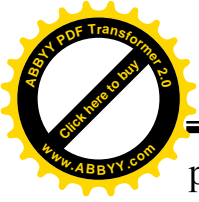

Петербурга та Архангельська. Указами 1719 р. заборонено вивіз усякого збіжжя, від 1720 р. – овечих шкір і вовни, від 1714 і 1721 рр. – срібла (як обробленого так і брухту), від 1721 р. – золота [4, 171].

За царським указом 2 квітня 1722 року була створена Малоросійська колегія, яка відразу стала елементом російської владної структури, штат якої складався виключно з російських чиновників, які контролювали, зокрема, фінанси Гетьманщини [1, 31]. У Грамоті до українського народу Петро I заявив, що Малоросійську колегію засновано для того, щоб народ «український не був ні від кого обтяжений – ані неправими судами, ані утисками старшин» [10, 82]. У 1725 році Малоросійська колегія заборонила продавати тютюн, бурштин і поташ [7, 199]. Ці заборони та обмеження експортувати українські товари просто знищували українську зовнішню торгівлю.

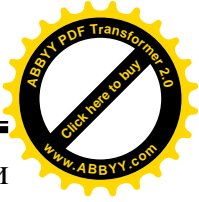
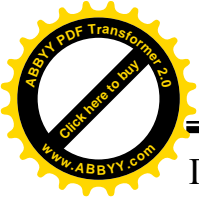
Такого ж роду заборони лягли й на український імпорт. 1714 р. заборонено ввозити мідяні і російські срібні гроші, те саме стосувалося в указах 1718, 1719, 1721 рр. панчіх, дорогих матерій, золотих та срібних ниток, голок, полотен, фарб, тютюну, цукру, мап, столову білизну [4, 171]. Майже повна заборона ввозу промислових товарів з Європи перетворила українських купців лише в експортерів продукції, ліквідуючи іншу половину їх торговельної діяльності – імпортні операції. Українські купці змушені були ряд промислових товарів (шовк, вовняні вироби) перекуповувати в російських купців, які мали традиційні торговельні зносини з Іраном і Китаєм. Все це робилося для того, щоб допомогти російським купцям, які саме почали засновувати фабрики та мануфактури. Так, наприклад, коли в Рязані була заснована фабрика з виробництва голок, то в Україну було заборонено завозити голки з Австрії для того, щоб примусити купувати вироби Рязанської фабрики, хоча ті були гіршими та дорожчими за австрійську продукцію [4, 171]. Вся приватна торгівля мала бути монополізована в їх руках; молода російська мануфактура повинна була теж виростати коштом української торгівлі з закордоном. Застосовувалися також традиційні методи обмеження імпорту в Україну закордонної продукції, здатної конкурувати з російською. При імпорті зарубіжних товарів в Україну бралось мито в розмірі від 10 до 37 % від вартості товару [4, 172].

Цим втягнення України в сферу російських економічних інтересів не обмежувалось. Окрім гвалтовного переміщення давніх українських торговельних шляхів купцям з Лівобережної України довелося також мати справу з конкуренцією з боку російської казни, агенти якої скуповували тут «заповідні товари» з тим, щоб перепродати їх іноземним купцям, а

разом з тим обмежували приватних людей в їх праві торгувати цими продуктами. Отак за дешевшу ціну скуповувалося українське прядиво і перепродувалося за кордон через Архангельськ. Наприклад, у 1712 р. казна скупила на Лівобережжі прядива на 10 тисяч рублів з тим, щоб перепродати його в Архангельську [4, 171]. У 1718 р. казна знову здійснила таку ж операцію, до того ж гетьману наказано подбати про «анбары» для складування закупленого прядива [7, 45]. Від агентів казни потерпала навіть старшина, у якої скуповували «заповідні товари». Так, миргородський полковник Данило Апостол в листі від 9 грудня 1714 р. скаржився Головкіну на генерала Шидловського, який скуповував селітру для війська: «при семь в надхьяніе тоейже патронской милости сиятельству вашему доношу о великомъ моемъ убитку в заплатехъ чрез Шидловского мнѣ учиненномъ за селитру, которую онъ безъ моего вѣдома перенялъ на себе платежем, о що я его требовалъ анѣ себе платежемъ не просилъ, но онъ своимъ проискомъ умисля великую мнѣ учинилъ убѣль...». Полковник просив «дабы Ц.В. повелѣли на немъ, Шидловском, а пожитковъ его денги доправит и мнѣ отдат..., которого убитку за многократними послілками на Москву учинилось на осмьсотъ рублевъ». [8, 3]. 1713 р. вийшла заборона продавати і за кордоном, і в межах Російської імперії селітру – з одночасним наказом здавати її виключно в артилерійські склади в Москві і Петербурзі. 1719 р. у зв'язку з переходом в Росії так званих «казенних товарів» у «вільний торг» вилучено із цього розпорядження поташ і смольчуг, при чому це вилучення було дійсним і для України. Ці важливі продукти були тут трактовані як «казенні товари», тобто з виключним монопольним правом на них Російської держави. Ця прерогатива державної скарбниці в торгівлі зберігалася протягом всього XVIII ст. Наприклад, якщо в місті купці мали право торгувати сіллю, то коли одночасно з нею продавалася казенна, продаж першої тимчасово заборонявся – «пока казенная сойдет» (м. Ромни, 1783 р.).

Етнічна однорідність українського купецтва, як і старшинської еліти, завжди викликали острах у правлячих колах Росії. Для того, щоб зруйнувати віками існуючу соціальну структуру за указом Петра I російським купцям дозволялося купувати на території Гетьманщини «деревни» к «заводам». У такий спосіб офіційно надавалася можливість «вкорінення» торгових людей з Московії в Україні [4, 193]. Зі свого боку, російські торговці, маючи підтримку з боку російської адміністрації, займалися скупкою місцевих продуктів і вивозом їх до Росії. Особливо широкого розміру набули торговельні операції компанії Меншикова –

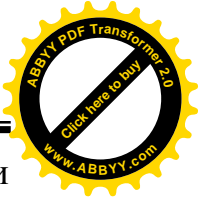
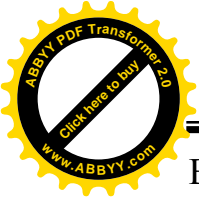
Павлова – Строганова, які в 1711–1714 рр. за дешеву ціну скуповували українське прядиво і продавали в Москву за вдвічі дорожчими цінами. Практика цих закупів була настільки безоглядною, що гетьманові Скоропадському довелося в 1719–1720 рр. вести з цього приводу слідство. Те саме можна сказати, наприклад, і про торгівлю волами. Тут особливо показав себе Меншиков. Він, займаючись скупівлею волів на Україні ще з 1709–1710 рр. (переважно за посередництвом Данила Апостола), платив за одного вола дуже малі ціни в 8–16 коп. [4, 172].

Використовуючи свої зв'язки та фактичну безкарність, вони купували український товар за низькими цінами, а потім продавали їх значно дорожче. Українські купці не могли витримати конкуренції з російськими купцями. Політика зменшення цін всередині Гетьманщини проводилася з метою збільшення прибутків російських купців, які займалися перепродажем української продукції. В цілому російські купці були більш привілейовані, ніж українські. Росіяни з дозволу свого уряду могли торгувати тією продукцією, якою українським купцям заборонено.

Росія також займалася активним руйнуванням внутрішнього фінансового ринку України, української фінансової системи. Російські гроші практично витіснили всі гроші (зокрема українські) з Гетьманщини після реформи Петра I 1700–1704 рр. Після включення Південної України, Правобережжя та Волині до складу Російської Імперії, ці регіони також стали суб'єктами російської монетарної системи [6, 37].

Російський цар Петро I та його наступники застосовували різноманітні дискримінаційні заходи щодо української економіки. Росія заборонила торгівлю Гетьманщини з запорізькими землями та Кримом, перевезення товарів через землі Запорізької Січі та Криму. В багатьох випадках російський уряд, прагнучи одержати додаткові прибутки, визискуючи українську торгівлю, вдавався до звичайних хитрощів. Дуже часто уряд сповіщав офіційно про свої накази в торгових справах вже після того як фактично почав запроваджувати їх в життя. Це в свою чергу руйнувало українську торгівлю, відбивало охоту в українських купців здійснювати нові операції, бо ніхто не був впевнений, що та чи інша здійснена закупівля товарів не підпаде під заборону до того часу, поки закуплена партія буде продана [4, 171–172].

Така жорстка політика російського уряду в сфері торгівлі дала свої результати. Велика кількість українських купців збанкрутувала або припинила займатися торговельною діяльністю. Натомість російські підприємці швидко опановували цілі сектори української економіки.

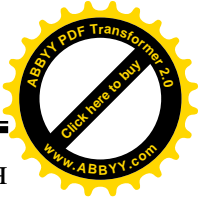
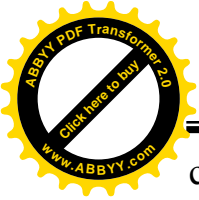

Вже в 1832 році близько 50% купців і 45% власників заводів були росіянами [13, 316].

У парі з штучною регламентацією українського експорту та імпорту йшла також митна політика російського уряду. Український історик 20-років ХХ століття В. Руднєв поділив митні збори на Гетьманщини на довізні, транзитні та внутрішні. До довізних мит він зарахував «індукту» й «евекту», тобто ті, які застосовуються до імпорту й експорту, до транзитних мит зарахував ті, що збиралися з перевозів, мостів і гребель із проїжджих купців: внутрішні мита – це мита, які накладалися під час продажу на торгах та ярмарках, а саме: вагове, кругове, скатне, покошене зі збіжжя, що призначено на продаж, з возів з крамом, ярмаркове з торговельного люду [11, 139]. Всі вони йшли до гетьманського збору і розподілялися на адміністрацію гетьмана, військо та озброєння. Проте царський уряд намагався спрямувати прибуток із цих зборів на свої потреби. Українські купці при своїх закордонних операціях платили на українському кордоні «індукту» і «евекту». Також, за той самий крам брали ще мито в російських портах. Висота цього мита (з міри, ваги або з вартості товару) виносила 5–10% вартості краму і платити його треба було тільки в золоті. В 1724 р. заведено було такі митні тарифи при вивозі з України: від юхти, хутра, олії, сала, льону та прядива – 4% від установленю оцінкою вартості, від смоли – 18%, від збіжжя – 25%, а від льняної пряжі та необробленої шкіри – навіть 37%. За привізний крам, який ввозився на українську територію, зібрано на російському кордоні від 10 до 37% [4, 172].

Новий контроль виник на українських кордонах. Зараз же після повстання Івана Мазепи царський уряд обсадив українські кордони військовими форпостами, які контролювали переїжджих. 1714 р. ці форпости перетворились у спеціальні застави з контрольними функціями, обов'язком яких було стежити за виконанням приписів про так звані «заповітні товари» і щодо права торгівлі тільки з російськими портовими містами. Нові контрольні органи славилися на Україні зі своєї безконтрольності, сваволі і безкарності; вони завели цілу систему здирства і ошуканства, а то і просто розбоїв. Навіть вищі російські урядовці нарікали, що через ці зловживання на кордонні чужоземна торгівля в Україні занепадає, а російська скарбниця не дістає ніяких прибутків від митних зборів [4, 173].

У зв'язку з заборонами, покладеними російським урядом на різні категорії товарів, виникло ще одне утиснення української торгівлі. Царським указом від 1715 р. заведено було урядовий контроль над українськими купцями, який їх дуже обтяжував. Купцям треба було їхати

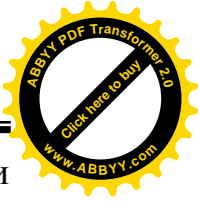
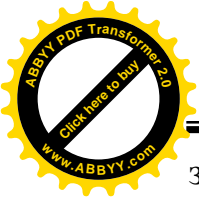
спочатку до Глухова зі списком своїх товарів на перевірку їх та для взяття у гетьмана дозволу, що, звичайно було пов'язане з подорожніми та іншими видатками і вимагало часу. Пізніше, після смерті Скоропадського, цю контрольну функцію перебрав київський губернатор. А потім їхати до російського міста Брянськ [4, 172]. Після цього купці проходили ще одну перевірку на російській прикордонній заставі. Все це забирало в українських купців багато часу та сил і відповідно завдавало величезних фінансових збитків. Також були скасовані окремі українські паспорти.

В 1742 році було видано новий указ, згідно з яким «потреблялись те индуктивные деньги с прочими тамошними Малороссийскими доходами на гусарские полки» [9, 9]. Комісія з мит, у 1754 році, розглянула ряд проектів які відображали точку зору ряду російського купецтва і мануфактуристів про перенесення прикордонних митниць із кордону між Росією та Гетьманщиною на західний кордон останньої. Комісія пропонувала російському уряду створити прикордонні митниці – головна в Києві та по боках від Києва – в Сорокошицях, Мглинах, а для проїжджих купців з Криму в Перевалочній, також додаткові митниці Стародуба, в Полтаві і Кременчуці. Після того, як митниці будуть створені, Комісія з мит пропонувала ліквідувати «індукту» та «евекту». Головною метою цього проекту було включення Гетьманщини до складу території, на яку поширювалася юрисдикція митної системи Росії, тобто, знову ж таки, створювались умови для експансії російського купецтва на український ринок [9, 10].

В 1754 р. імператриця Єлизавета скасувала внутрішні тарифи в Російській імперії. Це стосувалося і Лівобережної України і мало згубні наслідки для багатьох місцевих джерел прибутку, оскільки місцева козацька адміністрація, міста й навіть монастирі жили за рахунок цього. Був також скасований тариф за переїзд кордону Лівобережжя з Росією, але за це гетьманові з імперської скарбниці щороку виплачувалося 50 тис. карбованців компенсації [9, 10].

Особливих утисків зазнала митна справа у 1754 році, коли Сенат в односторонньому порядку видав указ про зменшення податків на продаж конопель, воску й сала, що ввозилися в Україну з Росії. У наступні роки наступ на українську торгівлю не припиняється, Так, у 1785 році помітно активізувалися заходи імперського уряду, спрямовані на обмеження (а то й повне усунення) осіб, які торгували, не будучи міщанами чи купцями.

Зрозуміло, що штучні обмеження в торгівлі породжували всілякого роду зловживання з боку чиновників різних ланок. Так, 1789 р. виникла справа про неправомірні дії Гадяцької думи, яка за торгівлю в місті

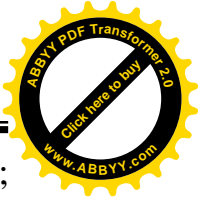
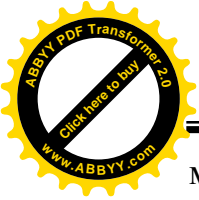
збирала з козаків і «другого звання людей, не в числі купечества и мешанства состоящих», несанкціоновані збори грошима [3, 18].

Коли ж чиновники на місцях самі здійснювали недозволені закупки вівса, сіна, хліба тощо, то торговими людьми такі акти розцінювались як спрямовані на «подрыв общества».

Таким чином російський уряд здійснював цілеспрямовану руйнацію української торговельної діяльності з метою остаточної інкорпорації Гетьманщини до складу Російської імперії. Тим паче, що тепер їх могли підтримували не тільки чиновники Петербурга, але й російська бюрократія України. В 1722 році – Малоросійська колегія, діяльність якої ґрунтувалася на законах та нормативних актах Російської імперії [1, 31]. За п'ять років своєї присутності в Україні колегія активно займалася нищенням економічної самостійності Гетьманщини. Восени 1722 року за наказом російського уряду в Україні почали збирати медову й тютюнову десятину з усіх категорій населення кошти, які раніше використовувалися на потреби української адміністрації, віднині надходять до бюджету колегії [12, 269]. Загалом із загальної суми видатків 260 тис. 362 крб. – на потреби краю було використано лише 92 крб., а решту відправлено до Петербурга [1, 31]. Після остаточної ліквідації інституту гетьманства 10 листопада 1764 року управління Лівобережною Україною було доручене другій Малоросійській колегії, яку очолив відомий російський політик і полководець граф Петро Рум'янцев. За його розпорядженнями були здійснені дуже важливі заходи з метою повної ліквідації автономії України, що і відбулося у 1781 році. В 1782 р. було скасовано полковий устрій і запроваджено поділ на три намісництва: Київське, Новгород-Сіверське та Чернігівське, кожне з яких поділялося на 11 повітів, названих відповідно до 10 повітових центрів, а кожна столиця намісництва була також центром того ж повіту. В 1783 році були скасовані українські адміністративні та фінансові установи, які діяли в Гетьманщині, і були замінені відповідними російськими бюрократичними установами [13, 220]. У 1796 р. Лівобережжя було перетворене в Малоросійську губернію.

Очевидно, що втративши будь-яку регіональну специфіку, лівобережні землі не могли жити самостійним економічним життям, їх все активніше втягували в господарсько-економічну структуру Російської імперії.

Отже, головними результатами російської економічної експансії в XVIII ст. є повна ліквідація Російською імперією української фінансової системи та тотальне запровадження російських грошей; ліквідація зовнішньої торгівлі Гетьманщини з країнами Європи та Туреччиною;

монополізація російськими купцями українсько-російської торгівлі; масове переселення переважно державних чиновників та російської господарської еліти (купці, промисловці), які за допомогою російського уряду витіснили корінних українців.

Джерела та література

1. Горобець В. М. Українсько-російські політичні відносини другої половини XVII–XVIII ст.: тенденції, характер, етапи / В. М. Горобець, О. В. Струкевич // УДЖ. – 1997. – № 1. – 31 с.
2. Гуржій О. І. Іван Скоропадський / О. І. Гуржій. – К. : Альтернативи, 2004. – 193 с.
3. Гуржій О. І. Купецький стан на Лівобережній і Слобідській Україні в другій половині XVII – у XVIII ст.: проблеми становлення та розвитку / О. І. Гуржій // УДЖ – 2004. – № 3. – 18 с.
4. Дорошенко Д. «Нарис історії України» : Т. 2 / Д. Дорошенко. – К. : Глобус, 1992. – С. 168 ; С. 170–173.
5. Когут З. Російський центрзм і українська автономія. Ліквідація Гетьманщини 1760–1830 рр. / З. Когут. – К., 1996. – 27 с.
6. Коропецький І. «Дещо про минуле та сучасне української економіки» / І. Коропецький. – К. : Либідь, 1995. – С. 34–37 ; 340 с.
7. Крупницький Б. Д. Гетьман Данило Апостол і його доба / Б. Д. Крупницький. – К. : Україна, 2004. – С. 45 ; 199 с.
8. Мельник Л. Економічна політика царизму щодо Гетьманщини (перша чверть XVIII ст.) / Л. Мельник // Історія України. – 1997. – № 43. – 3 с.
9. Морозов О. Митні відносини в Гетьманській Україні в першій половині XVIII ст. / О. Морозов // Історія грані №3 травень-червень 2010. – С. 9–10.
10. Полонська-Василенко Н. Історія України / Н. Полонська-Василенко. – К. : Либідь, 1993. – Т. 2. – 82 с.
11. Руднів В. Фінансовий стан України за Петра I / В. Руднів // Науковий збірник за рік 1925. Записки українського наукового товариства в Києві. – К., 1926. – Т. 20. – 139 с.
12. Смолій В. А. Українська державна ідея / В. А. Смолій, В. С. Степанков. – К. : Альтернативи, 1997. – 269 с.
13. Субтельний О. Україна. Історія / Субтельний О. – К. : Либідь, 1993. – 211 с., 220 с, 316 с.

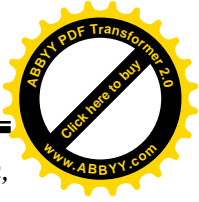
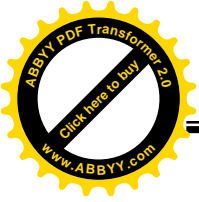
Семенець В. Ю. Російська економічна експансія на території Гетьманщини в XVIII ст.

У статті розглядається російська економічна експансія протягом усього XVIII ст. в добу Гетьманщини. Особлива увага при цьому приділяється впливу центральної влади на економічне становище української національно-політичної автономії, і як результат, інкорпорації Гетьманщини до складу Російської імперії.

Ключові слова: Гетьманщина, експансія, торгівля, експорт, імпорт, митниця, купецтво.

Семенець В. Ю. Российская экономическая экспансия на территории Гетманщины в XVIII веке.

В статье рассматривается российская экономическая экспансия на протяжении всего XVIII века в эпоху Гетманщины. Особое внимание при этом уделяется влиянию центральной власти на экономическое состояние украинской национальной политической автономии, и как результат, инкорпорации Гетманщины в состав Российской империи.

Ключевые слова: Гетманщина, експансія, торгівля, експорт, импорт, таможня, купечество.

Semenets V. Y. Russian economic expansion in the Hetmanschina's territory in the XVIII century.

In the article Russian economic expansion during XVIII century in the Hetmanschina's age is considered. Special attention is given to the influence of the central government on the state of the economy of the Ukrainian national political autonomy, and as a result, incorporation of the Hetmanschina to the Russian Empire.

Key words: Hetmanschina, expansion, trade, export, import, customs, merchant class.

УДК 94:336.71:«332.04/12.1918»(477)

Сердюченко Т. В.

ЗАСНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО БАНКУ, ЙОГО СТРУКТУРА ТА НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ (КВІТЕНЬ – ГРУДЕНЬ 1918 РОКУ)

Однією з вагомих основ фінансової політики сучасного типу будь-якої держави завжди були і залишаються банківські установи. Початок грошового розвитку країни, економіко-фінансову стабільність і незалежність держави має зберігати і центральний національний банк держави.

Політика гетьманської держави у банківській сфері стала об'єктом дослідження таких вчених, як: З. Комаринська, І. Лютий, О. Реєнт. Ґрунтовний аналіз банківської сфери та всієї фінансової системи Української держави Павла Скоропадського здійснив П. Гай-Нижник.

Мета статті – комплексно проаналізувати законодавче оформлення та діяльність Українського Державного банку.

Після гетьманського перевороту, відразу після створення нового уряду, міністр фінансів А. Ржепецький заявив, що, крім інших завдань, намагатиметься оновити банківський апарат у формі Державного і приватних банків. Виконувачем обов'язків директора Державного банку було залишено В. В. Ігнатовича [3].

Заснувати Український Державний банк довелося майже заново. Водночас із роботою для вироблення повномірного юридично-фінансового забезпечення головного банківського закладу країни вживалися заходи щодо відновлення зв'язку з конторами і відділеннями, налагодження центральної бухгалтерії, призначення службовців тощо. Підготовча робота тривала до початку серпня 1918 р.

Уже 6 серпня 1918 р. було затверджено Закон про встановлення